

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛАНДШАФТНЕ ПЛАНУВАННЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 10 «Природничі науки»

спеціальність 103 Науки про Землю
(шифр і назва)

освітня програма «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій»
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

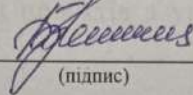
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к. геогр. н. Попович Н.В.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

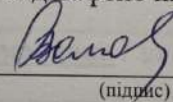

(підпис)

(Анатолій БАЙНАЗАРОВ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій»

(підпис)

(Оксана ЗАЛЮБОВСЬКА)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

(Олександр ЖЕМЕРОВ)
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**Ландшафтне планування**” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки **магістра** «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» спеціальності 103. Науки про Землю.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: надання студентам теоретичних знань та практичних навичок для комплексного аналізу, планування і впорядкування територій з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та естетичних вимог. Курс спрямований на розвиток компетенцій у сфері сталого використання природних ресурсів та створення збалансованого і гармонійного середовища для життя та діяльності людини.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: освоєння принципів, методів та інструментів планування територій, оцінка природних і антропогенних чинників, а також набуття практичних навичок розробки проєктів з урахуванням екологічної стійкості та соціальної значущості.

1.3. Кількість кредитів: 4.

1.4. Загальна кількість годин: 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Нормативна</u> / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	—
Семестр	
2-й	—
Лекції	
12/8* год.	—
Практичні, семінарські заняття	
24/16* год.	—
Лабораторні заняття	
год.	—
Самостійна робота	
84/96* год.	—
Індивідуальні завдання	
год.	

**години зазначені для повних і малочисельних академічних груп*

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно до вимог освітньої програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Сформовані компетентності:

- здатність до адаптації і дії в новій ситуації **(ЗК01)**;

- вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми **(ЗК02)**;
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо **(ЗК05)**;
- здатність до абстрактного мислення, пошуку, аналізу та синтезу **(ЗК06)**;
- уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів ландшафтного планування, виявлення конфліктів природокористування та запровадження механізмів їх пом'якшення шляхом укладання стратегічних планів і програм **(СК09)**;
- вміння проводити оцінку стану ландшафтів в цілому та їх компонентів окремо, здійснювати аналіз просторовочасових трендів та надавати рекомендації по відновленню та управлінню якістю **(СК10)**;
- здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати ландшафтне планування територій різного ієрархічного рівня **(СК15)**;
- здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, просторового планування, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень **(СК16)**.

Програмні результати навчання:

- аналізувати особливості природних та антропогенних систем і об'єктів геосфер Землі. Проводити оцінку стану ландшафтів та/або їх компонентів, здійснювати аналіз трендів розвитку та надавати рекомендації по відновленню та управлінню **(ПР01)**;
- застосовувати свої знання для визначення і вирішення проблемних питань і прийняття обґрунтованих рішень в науках про Землю **(ПР02)**;
- розробляти, керувати та управляти проектами в науках про Землю, оцінювати і забезпечувати якість робіт **(ПР04)**;
- планувати і здійснювати наукові експерименти, писати наукові роботи за фахом **(ПР05)**;
- знати сучасні методи дослідження Землі та її геосфер і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності **(ПР07)**;
- розробляти та впроваджувати механізми територіального менеджменту, ландшафтного планування, здійснювати моніторинг регіонального розвитку, складати плани та програми **(ПР09)**;
- вміти розробляти та впроваджувати механізми ландшафтного планування, укласти стратегічні плани та програми **(ПР13)**;
- вміти використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері природокористування та просторового планування **(ПР16)**;
- розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати ландшафтне планування територій різного ієрархічного рівня **(ПР17)**.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Тема 1. Теоретичні основи ландшафтного планування

Зміст: Історія ландшафтного планування в зарубіжних країнах і в Україні. Основні роботи у галузі ландшафтного планування. Нормативно-правова база ландшафтного планування в Україні. Теоретичні основи ландшафтного планування.

Тенденції сучасного розвитку галузі. Міждисциплінарні зв'язки. Зв'язок ландшафтного планування з ландшафтознавством, ландшафтною екологією, ландшафтною архітектурою. Місце ландшафтного планування у фізичній географії.

Цілі і завдання ландшафтного планування. Принципи ландшафтного планування. Основні терміни, що застосовуються у ландшафтному плануванні. Загальні цілі охорони і захисту навколишнього природного середовища, їхній зміст. Основні етапи ландшафтного планування. Аналіз документації ландшафтного планування.

Тема 2. Ієрархічні рівні ландшафтного планування

Зміст: Ієрархічні рівні ландшафтного планування і відповідна документація. Цілі, адресати і завдання ландшафтного планування на всіх ієрархічних рівнях. Регіональний обласний рівень – ландшафтна програма. Регіональний районний рівень – рамковий ландшафтний план. Місцевий (локальний) рівень – ландшафтний план. Аналіз природних чинників території у ландшафтному плануванні.

Розділ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ ЛАНДШАФТІВ

Тема 1. Значення і чутливість ландшафтів

Зміст: Значення і чутливість – сутність цих понять у ландшафтному плануванні. Екологічне, економічне, соціальне, естетичне значення ландшафтів. Чутливість ландшафтів до природних і антропогенних змін. Аналіз стійкості ландшафтів. Методи оцінювання значення та чутливості ландшафтів. Оцінювання значення і чутливості природних компонентів: повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, видів і біотопів. Оцінка антропогенних чинників і впливу на ландшафт.

Тема 2. Розроблення інтегральної концепції природоохоронних цілей і заходів

Зміст: Розроблення галузевих цілей. Зміст природоохоронних цілей у ландшафтному плануванні. Типи природоохоронних заходів (екологічне відновлення, захист біорізноманіття, управління земельними ресурсами, зменшення антропогенного впливу, екологічна освіта і підвищення обізнаності). Екологічна оцінка ландшафтного проекту. Принципи, етапи та інструменти розроблення інтегральної концепції цілей і системи природоохоронних заходів. Аналіз стратегії збалансованого використання території. Роль і значення ГІС у ландшафтному плануванні. Міжнародний досвід і співпраця.

3. Структура навчальної дисципліни

Для повних академічних груп

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ</i>												
Тема 1	28	4	4	–	–	20	–	–	–	–	–	–
Тема 2	26	2	4	–	–	20	–	–	–	–	–	–
Разом за розділом 1	54	6	8	–	–	40	–	–	–	–	–	–
<i>Розділ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ ЛАНДШАФТІВ</i>												
Тема 1	34	4	8	–	–	22	–	–	–	–	–	–

Тема 2	32	2	8	—	—	22	—	—	—	—	—	—
Разом за розділом 2	66	6	16	—	—	44	—	—	—	—	—	—
Усього годин	120	12	24	—	—	84	—	—	—	—	—	—

Для малочисельних академічних груп

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ												
Тема 1	27	2	2			23	—	—	—	—	—	—
Тема 2	27	2	2			23	—	—	—	—	—	—
Разом за розділом 1	54	4	4			46	—	—	—	—	—	—
Розділ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНЮВАННЯ ЛАНДШАФТІВ												
Тема 1	33	2	6			25	—	—	—	—	—	—
Тема 2	33	2	6			25	—	—	—	—	—	—
Разом за розділом 2	66	4	12			50	—	—	—	—	—	—
Усього годин	120	8	16	—	—	96	—	—	—	—	—	—

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Теоретичні основи ландшафтного планування	4/2*	—
2	Аналіз документації ландшафтного планування	4/2*	—
3	Аналіз природних чинників території	4/2*	—
4	Оцінка антропогенних чинників і впливу на ландшафт	4/4*	—
5	Екологічна оцінка ландшафтного проєкту	4/2*	—
6	Аналіз стратегії збалансованого використання території	4/4*	—
	Усього:	24/16*	—

**години зазначені для повних і малочисельних академічних груп*

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Дослідити основні етапи формування ландшафтного планування як наукової дисципліни, від початкових ідей до сучасних концепцій.	10/10*	—
2	Більш детально вивчити основні принципи ландшафтного планування, такі як сталість, збереження біорізноманіття та інтеграція природних і антропогенних факторів.	10/13*	—
3	Визначити основні завдання та методи, що застосовуються при плануванні ландшафтів на рівні міста або місцевості, з прикладами конкретних проєктів.	10/10*	—
4	Порівняти підходи до ландшафтного планування на регіональному та місцевому рівнях, проаналізувати приклади реалізованих програм в Україні.	10/13*	—
5	Провести самостійний аналіз екосистемних послуг, які надає обраний ландшафт, описати його роль у збереженні екологічного балансу.	11/12*	—
6	На прикладі конкретної території оцінити, як на неї впливають зміни, спричинені людською діяльністю (урбанізація, сільське господарство, промисловість).	11/13*	—
7	Вивчити природоохоронні стратегії одного з регіонів України або країни в цілому, зробити короткий огляд заходів для збереження біорізноманіття та ландшафтів.	11/12*	—
8	Розглянути приклади проєктів інтегральної концепції природоохоронних цілей для різних територій з урахуванням екологічних, соціальних та економічних чинників.	11/13*	—
	Разом	84/96*	—

**години зазначені для повних і малочисельних академічних груп*

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено робочими навчальними планами. Практичні роботи виконуються за індивідуальними варіантами.

7. Методи навчання

У викладанні дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (бесіди, лекції), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (практичні роботи).

Відповідно до концепції змішаного навчання в Каразінському університеті, лекції та практичні заняття можуть проводитись очно або в онлайн режимі із застосуванням платформи для відеоконференцій Zoom відповідно до режиму воєнного стану та інших обставин. Студентам надаються питання для самоперевірки та самоконтролю. Усі

матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365. Консультації індивідуальні та групові можуть відбуватися дистанційно (з використанням Zoom, Telegram, електронної пошти тощо).

8. Методи контролю

Передбачений теоретичний захист практичних робіт, перевірка знань теоретичного матеріалу у вигляді контрольної роботи, що проводиться протягом семестру. Поточна контрольна робота і екзаменаційна робота з дисципліни проводяться на платформі Moodle.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота						Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота	Разом		
T1	T2	T1	T2	10	60	40	100
5	5	20	20				

T1... T2 – теми розділів

Для допуску до складання екзаменаційної роботи здобувач вищої освіти повинен набрати не менше **30 балів з 60** з навчальної дисципліни під час поточного контролю та самостійної роботи.

Критерії оцінювання

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Результати роботи студентів впродовж навчального семестру оцінюються в ході поточного контролю в діапазоні від 1 до 60 балів (включно), а результати підсумкової екзаменаційної роботи оцінюються від 1 до 40 балів (включно).

Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи на практичних заняттях – до 50 балів;
- виконання поточної контрольної роботи – до 10 балів.

Практичні роботи з дисципліни оцінюються наступним чином:

Види робіт	Макс. бал	Критерії оцінювання
Практична робота №1	5	Повнота та змістовність виконання (3 бали – робота повністю відповідає завданню, розкриває всі необхідні теоретичні аспекти ландшафтного планування), оформлення літературних джерел (2 бали – використано актуальні й сучасні джерела, коректне цитування, робота грамотно оформлена)

Практична робота №2	5	Повнота та змістовність виконання (3 бали – робота повністю відповідає завданню, розкриває всі необхідні аспекти аналізу документації з ландшафтного планування), оформлення літературних джерел (2 бали – використано актуальні й сучасні документи щодо ландшафтного планування, коректне цитування, робота грамотно оформлена)
Практична робота №3	10	Повнота аналізу природних чинників території (6 балів – детально розглянуто всі основні природні чинники території (рельєф, клімат, гідрологія, ґрунти, рослинний і тваринний світ), виконано комплексний аналіз їхнього взаємозв'язку), візуальне оформлення (2 бали – робота супроводжується достатньою кількістю якісних ілюстрацій), текстове оформлення (2 бали – робота грамотно оформлена)
Практична робота №4	10	Повнота аналізу антропогенних чинників (6 балів – детально розглянуто всі основні антропогенні чинники (урбанізація, промисловість, сільське господарство, транспорт, рекреаційне навантаження тощо), виконано комплексний аналіз їхнього взаємозв'язку), визначення наслідків антропогенного впливу на ландшафт території (2 бали – зроблено обґрунтовані висновки щодо змін у ландшафті, вказано екологічні, естетичні та функціональні наслідки впливу людини на територію дослідження), візуальне і текстове оформлення (2 бали – робота грамотно оформлена і проілюстрована)
Практична робота №5	10	Повнота екологічного аналізу ландшафтного проєкту (6 балів – проведено комплексний аналіз ландшафтного проєкту, оцінено його вплив на природні компоненти, враховано екосистемні послуги та стійкість ландшафту), визначення негативних і позитивних екологічних наслідків (2 бали – чітко визначено потенційні негативні та позитивні екологічні наслідки проєкту, запропоновано заходи з мінімізації шкідливого впливу), візуальне і текстове оформлення (2 бали – робота грамотно оформлена і проілюстрована)
Практична робота №6	10	Повнота аналізу стратегії збалансованого розвитку території (6 балів – проведено комплексний аналіз стратегії збалансованого використання території, розглянуто основні принципи, методи та підходи, оцінено ефективність та наслідки її реалізації), оцінка впливу стратегії на територію (2 бали – чітко визначено потенційний екологічний, соціально-економічний та просторовий вплив реалізації стратегії, надано обґрунтовані висновки), візуальне і текстове оформлення (2 бали – робота грамотно оформлена і проілюстрована)

Ступінь засвоєння тем для самостійного опрацювання (згідно відповідного переліку у п.5 робочої програми), перевіряється викладачем шляхом поточного опитування студентів під час захисту практичних робіт.

Виконання поточної *контрольної роботи* передбачає надання відповідей на теоретичні питання. Максимальна кількість балів за виконання контрольної роботи – 10 балів. Вага кожного питання вказана у бланку (тесті) контрольної роботи на платформі Moodle.

Підсумковий контроль являє собою написання на платформі Moodle екзаменаційної роботи, що оцінюється у 40 балів. Вага кожного питання вказана у бланку (тесті) екзаменаційної роботи.

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни враховує результати поточного та підсумкового контролів. Є можливість зарахування результатів неформальної освіти, а саме за умови завчасного надання здобувачем освіти сертифікату про проходження курсу «Бізнес-підхід до сталого відновлення ландшафтів» на платформі Coursera йому зараховується Тема 2 Розділу 2.

Шкала оцінювання

Для екзамену

Сума балів	Оцінка за національною шкалою
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
0–49	незадовільно

10. Рекомендована література

Базова:

1. Бачинський, Г. О. Основи ландшафтного планування: підручник / Г. О. Бачинський. – Київ : Вид-во Либідь, 2012. – 340 с.
2. Дьомін М. М., Панова О. О. Соколов, В. М. Ландшафтна екологія і планування: навч. посібник / М. М. Дьомін, О. О. Панова, В. М. Соколов. – Харків : ХНУМГ, 2016. – 280 с.
3. Жаров С. Є. Ландшафтне планування: теорія і практика / С. Є. Жаров. – Київ : КНУБА, 2018. – 256 с.
4. Голубець М. А. Ландшафтна екологія та географія: підручник / М. А. Голубець. – Львів : Львівський національний університет, 2017. – 420 с.
5. Голубцов, О.Г. (2021). Ландшафтне планування: основні положення та досвід реалізації в Україні. *Український географічний журнал*, 1(113), 63–72. <https://doi.org/10.15407/ugz2021.01.063>
6. Маруняк, Є.О., Голубцов, О.Г., Лісовський, С.А., Чехній, В.М., Фаріон, Ю.М. (2022). Методичні підходи і практика розробки ландшафтних планів територіальних громад (на прикладі Пісочинської та Роганської громад Харківської області). *Український географічний журнал*, 2(2), 46–55. <https://doi.org/10.31652/2786-5665-2022-2-46-55>
7. Голубцов, О.Г. (2023). Екологічні вимоги у ландшафтному плануванні в Україні. *Український географічний журнал*, 4(124), 3–16. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.04.003>

Допоміжна:

1. Міхно, О. В. Ландшафтне планування у сучасному містобудуванні: підручник / О. В. Міхно. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 350 с.

2. Макаренко, С. М. Основи ландшафтної архітектури / С. М. Макаренко. – Полтава: РВВ ПДАА, 2014. – 190 с.
3. Кондратюк, В. М. Ландшафтна екологія: навч. посібник / В. М. Кондратюк. – Київ: Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.
4. Гродзинський, М. Д. Основи ландшафтної екології / М. Д. Гродзинський. – Київ: Вид-во Київського університету, 2010. – 400 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Курс «Бізнес-підхід до сталого відновлення ландшафтів» на платформі Coursera.
URL : <https://www.coursera.org/learn/landscape-restoration-sustainable-development>
2. Відео-лекції на YouTube: Landscape Planning.
URL : https://www.youtube.com/results?search_query=landscape+planning
3. European Landscape Convention (Рада Європи).
URL : <https://www.coe.int/en/web/landscape>
4. International Federation of Landscape Architects – IFLA.
URL : <https://www.iflaworld.com/>